

Ο Μάτσης και οι προσπάθειες λύσης του κυπριακού το 1956

Ο Κυριάκος Μάτσης, τον Ιανουάριο του 1956, συνελήφθηκε από τους Άγγλους και στάλθηκε στα ανακριτήρια της Ομορφίτας. Αφήνει άναυδους τους Άγγλους ανακριτές διακηρύσσοντας αμέσως ότι είναι ανώτατο στέλεχος της ΕΟΚΑ και αγωνίζεται για την απελευθέρωση της πατρίδας του.

Είναι ο μόνος αγωνιστής τον οποίον επισκέπτεται ο κυβερνήτης της Κύπρου Στρατάρχης Χάρτινγκ και συζητά μαζί του, πέρα από το κυπριακό πρόβλημα και το Μακεδονικό, το οποίο ο Μάτσης γνώριζε καλά μιας και έζησε και έδρασε στη Μακεδονία την περίοδο 1946 –1952. Ο Χάρτινγκ αντιλαμβάνεται την ηγετική φυσιογνωμία του Μάτση, εκτιμά τον αγωνιστή – άνθρωπο και δίνει εντολή να τερματιστούν τα βασανιστήρια, γιατί ήταν βέβαιος πως δεν θα οδηγούσαν πουθενά.

Μετά την εξορία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις Σεϋχέλλες, τον Μάρτιο του 1956, επισκέπτονται τον Μάτση στα Κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς ηγετικά στελέχη της αποικιοκρατίας. Συζητούν μαζί του τη λύση του κυπριακού ζητήματος στη βάση των προτάσεων που υπέβαλε ο Χάρτινγκ προς τον Μακάριο.

Ο Μάτσης καθιστούσε ενήμερον τον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Διγενή, μέσω μυστικού συνδέσμου, για τις αγγλικές προτάσεις. Οι Άγγλοι αποδέχονταν βελτίωση των προτάσεων Χάρτινγκ στο θέμα της αμνηστίας, της εσωτερικής ασφάλειας και του χρόνου άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης.

Ο Κύπριος αγωνιστής πίστευε ότι ο Αγώνας της ΕΟΚΑ δεν στόχευε σε στρατιωτική ήττα της Μεγάλης Βρετανίας, πράγμα ανέφικτο, αλλά στη διεθνή ανακίνηση του κυπριακού σε μια εποχή που η αυτοδιάθεση των λαών ήταν προδιαγεγραμμένη πορεία στην Αφρική και την Ασία. Ο Μάτσης πίστευε ότι ο απελευθερωτικός Αγώνας μπορούσε να τερματιστεί με τη δεσμευτική αναγνώριση του δικαιώματος εξάσκησης της αυτοδιάθεσης εντός τακτής προθεσμίας.

Ο Μάτσης τερμάτισε τις συνομιλίες με τον Brigadier Harris (Βρετανός αξιωματικός – ανακριτής, ο οποίος υπηρέτησε στη Μακεδονία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), όταν την 1^η Μαΐου του 1956 πήρε την εξής επιστολή από το Αρχηγό Διγενή:

«ΜΙΑΤΙΑΔΗΝ [ψευδώνυμο του Μάτση]. 1. Ο ένοπλος αγών θα λήξει μόνον όταν επιτευχθή συμφωνία. 2. Εκεχειρία με τας αυτάς υποχρεώσεις εκατέρωθεν δύναται να γίνη κατά την διάρκειαν των διαπραγματεύσεων. 3. Διαπραγματεύσεις μόνον με τον Μακάριον δύναται να γίνουν αφού ούτος αφεθή ελεύθερος. 4. Η ΕΟΚΑ θα πειθαρχήση εις πάσαν συμφωνία την οποία θα συνάψη ελευθέρως ο Μακάριος ως εντολοδόχος και ηγέτης των διεκδικούντων την ελευθερίαν των Ελλήνων Κυπρίων. Αυτοί είναι οι όροι μας. Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ».

Με την πιο πάνω επιστολή φαίνεται ότι ο Διγενής δεν επιθυμούσε να παραμερίσει τον πολιτικό αρχηγό του Αγώνα Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Την κρίσιμη αυτή στιγμή για το κυπριακό ζήτημα ο Διγενής πίστευε ότι η σύναψη συμφωνίας με τους Βρετανούς έπρεπε να γίνει με τη συμμετοχή και συγκατάθεση του Μακαρίου. Ανάλογη ευαισθησία δεν επέδειξε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, όταν το Σεπτέμβριο του 1958 εγκατέλειπε το στόχο της αυτοδιάθεσης και συζητούσε ανεξαρτησία.

Η χρονική, όμως, συγκυρία ήταν υπό τις περιστάσεις η καλύτερη του Αγώνα για μια πολιτική λύση του προβλήματος, γιατί οι Βρετανοί δεν είχαν ακόμη υποκινήσει-υποθάλψει την τουρκοκυπριακή μειονότητα σε πράξεις βίας κατά των Ελλήνων της Κύπρου. Οι διακοινοτικές συγκρούσεις άρχισαν με τις τουρκοκυπριακές βιοπραγίες στον Άγιο Λουκά της Λευκωσίας, τον Ιούνιο του 1958.

Το γεγονός ότι το Μάιο-Ιούνιο του 1956, δηλαδή την περίοδο που οι εκπρόσωποι της Αποικιοκρατίας συζητούσαν με τον Κυριάκο Μάτση τη λύση του κυπριακού, οι Βρετανοί αποδέχονταν την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης καταδεικνύεται και από αρχειακό υλικό που έχουμε υπόψη μας. Ο Βρετανός Πρέσβης στην Άγκυρα, στις 18 Ιουνίου 1956, έθεσε υπόψιν της Τουρκικής κυβέρνησης σχέδιο λύσης του κυπριακού που προέβλεπε την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού σε δέκα - δώδεκα χρόνια. Το σχέδιο προέβλεπε επίσης ότι μετά την πάροδο των 10-12 ετών θα διενεργείτο δημοψήφισμα και θα γινόταν αποδεκτή η λύση που θα πρόκριναν τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου. Από το ίδιο αρχειακό υλικό καταδεικνύεται ότι η μεταστροφή της βρετανικής πολιτικής ήταν και αποτέλεσμα πίεσεων των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μεγάλη Βρετανία για άμεση εξεύρεση λύσης του κυπριακού προβλήματος. Η απάντηση της Τουρκικής κυβέρνησης στο βρετανό πρέσβη για το αγγλικό σχέδιο του Ιουνίου του 1956 ήταν αρνητική.

Ο Κυριάκος Μάτσης το Σεπτέμβριο του 1956 δραπετεύει από τα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς και αναλαμβάνει τον Τομέα Κερύνειας. Ο Γιαννάκης Μάτσης στις αρχές Ιουνίου 1958 απολύθηκε από τα Κρατητήρια. Στόχος των Βρετανών μ' αυτή την ενέργεια ήταν να έρθουν και πάλι σ' επαφή με τον Κυριάκο Μάτση. Την περίοδο αυτή φθάνει στο σπίτι που έμενε ο Γιαννάκης Μάτσης στην οδό Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στη Λευκωσία, μια επιστολή από το διοικητή του Special Branch Μείτζορ Μακκάουαν με ημερομηνία 3 Ιουνίου 1958. Η επιστολή δημοσιεύθηκε στο «Φίλελεύθερο», 2.4.1961 και απόσπασμά της στη «Σημερινή», 19.11.1978. Στην επιστολή, την οποία ο Κυριάκος Μάτσης διαβίβασε στο Διγενή, αποκαλύπτονταν οι αγγλικές προθέσεις για δημιουργία συνθηκών σύγκρουσης των Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου.

Η εμπλοκή του Κυριάκου Μάτσης σε διαπραγματεύσεις με εκπροσώπους της Αποικιοκρατικής Κυβέρνησης καταδεικνύει ότι τον ήρωα του Δικώμου διέκρινε πέραν από την αγωνιστικότητα και η πολιτική διορατικότητα. Ο Κυριάκος Μάτσης είχε την ικανότητα να συνδυάζει το ιδεαλιστικό αγωνιστικό σθένος με τον πολιτικό πραγματισμό. Έτσι ο Κυριάκος κατόρθωσε να κερδίσει το θαυμασμό των δικών του και το σεβασμό και την εκτίμηση των αντιπάλων του.